

Archeologienota Lochristi – Bosstraat

Natasja Reyns en Ruth Ferket

Temse
2018

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

All-Archeo bvba
Laagstraat 12
9140 TEMSE

Wettelijk depot nummer
D/2018/12.807/3

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	7
2.3	Onderzoeksopdracht	7
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	7
2.3.2	Beschrijving geplande werken.....	8
2.3.3	Werkwijze	10
2.4	Assessmentrapport	10
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied.....	10
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	16
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	21
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese.....	24
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	25
3	Samenvatting.....	26
4	Bibliografie	27
4.1	Publicaties	27
4.2	Websites	27
5	Bijlagen	28
5.1	Archeologische periodes	28
5.2	Plannenlijst	28
5.3	Fotolijst.....	29

1 Inleiding

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een verkavelingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2017J132

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Oost-Vlaanderen, Lochristi, Lochristi, Bosstraat, Bosstraat

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 113349, 199763
- 113373, 199719
- 113285, 199649
- 113259, 199692

Kadastraal plan:

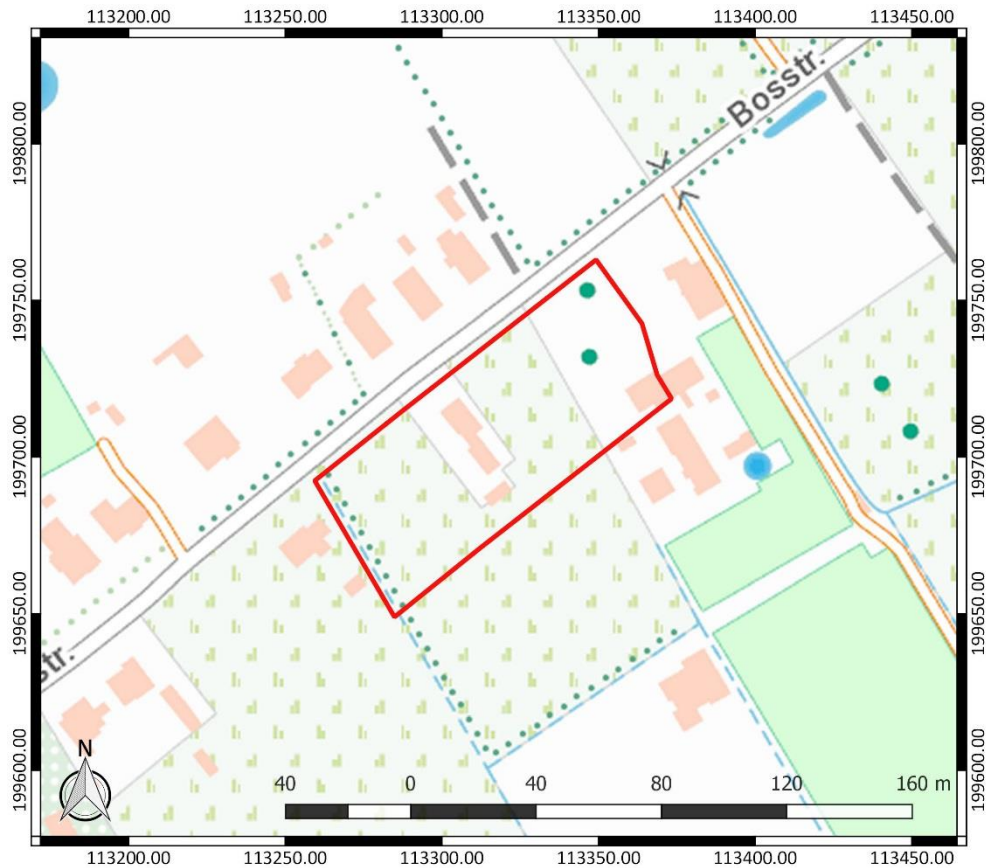

Figuur 1: Kadastraal plan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Lochristi, Afdeling 1, sectie B, nummers 616a (partim), 617f (partim), 617h (partim), 622b (partim), 622c en 622d

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 5759 m²

Topografische kaart:

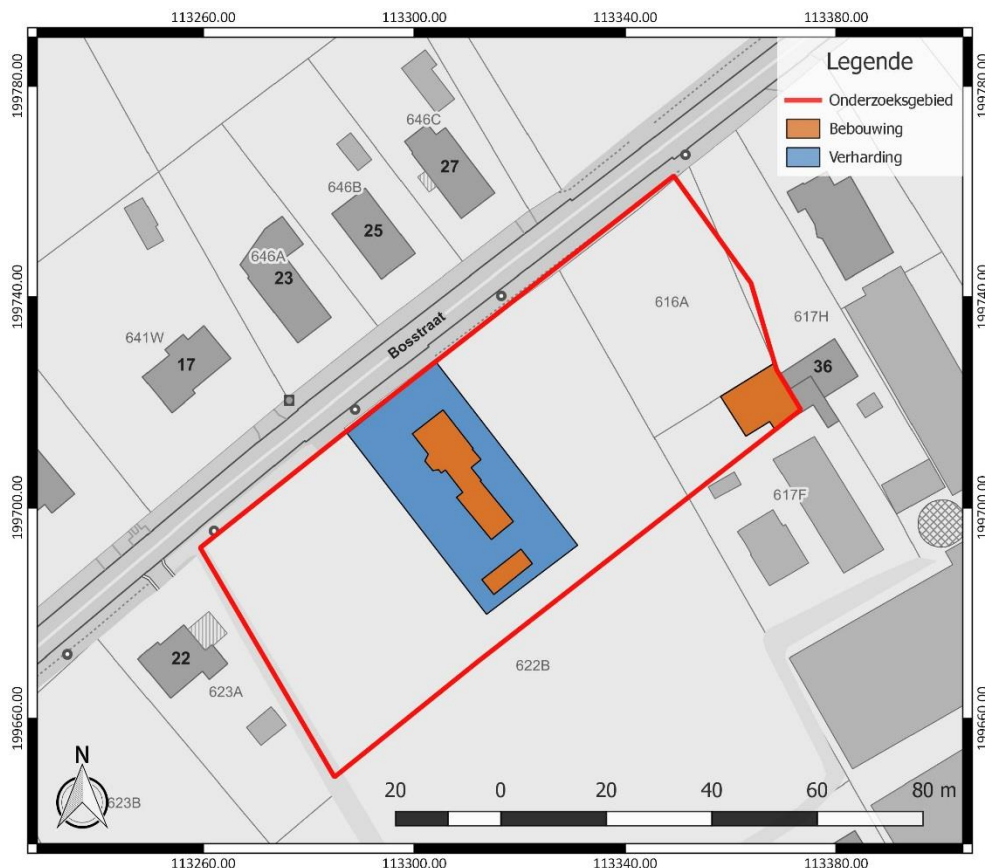

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 13/11/2017 – 20/11/2017

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, steentijd, bronstijd, middeleeuwen, nieuwe tijd, akkerland, grasland

Verstoorde zones: Er bevinden zich gebouwen en verhardingen ter hoogte van het onderzoeksgebied (Figuur 3). Er kan verondersteld worden dat de realisatie ervan enige negatieve impact heeft gehad op het archeologisch bodemarchief. De precieze aard en de omvang van deze verstoring is echter niet gekend.

Figuur 3: Verstoringenkaart met aanduiding van de bestaande bebouwing (oranje) en verhardingen (blauw) binnen het onderzoeksgebied (rood). Onderkaart: GRB (www.geopunt.be)

2.2 Archeologische voorkennis

Er is geen concrete archeologische voorkennis met betrekking tot het onderzoeksgebied.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: de bestaande woning nr. 28 blijft behouden (Figuur 4). Hier worden geen bodemingrepen gepland.

2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein zal een verkaveling gerealiseerd worden, bestaande uit 7 loten voor eengezinswoningen (Figuur 4). De bouwlotten grenzen aan reeds bestaande weginfrastructuur. De aanleg van woningen betekent vermoedelijk een verstoring van ca. 80 cm diepte. De woningen mogen echter onderkelderde worden. Dit betekent plaatselijk een grotere verstoringdiepte. De locatie van bijvoorbeeld vorstranden, regenwaterputten en huisaansluitingen, die de verstoringdiepte van de eengezinswoningen overschrijden, liggen in het kader van de verkaveling nog niet vast. Ook zijn er indirecte factoren zoals compactie bij de werfingrepen, die een invloed op het aanwezige bodemarchief hebben.

Schaal : 1/500
Plannr. : 211257/v9

Figuur 4: Ontwerpplan (Arpenta)

Benaderende maten en oppervlaktes

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart is niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de figuratieve kaart van Horenbault uit 1583, de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841) en de Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) worden vier momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapssatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

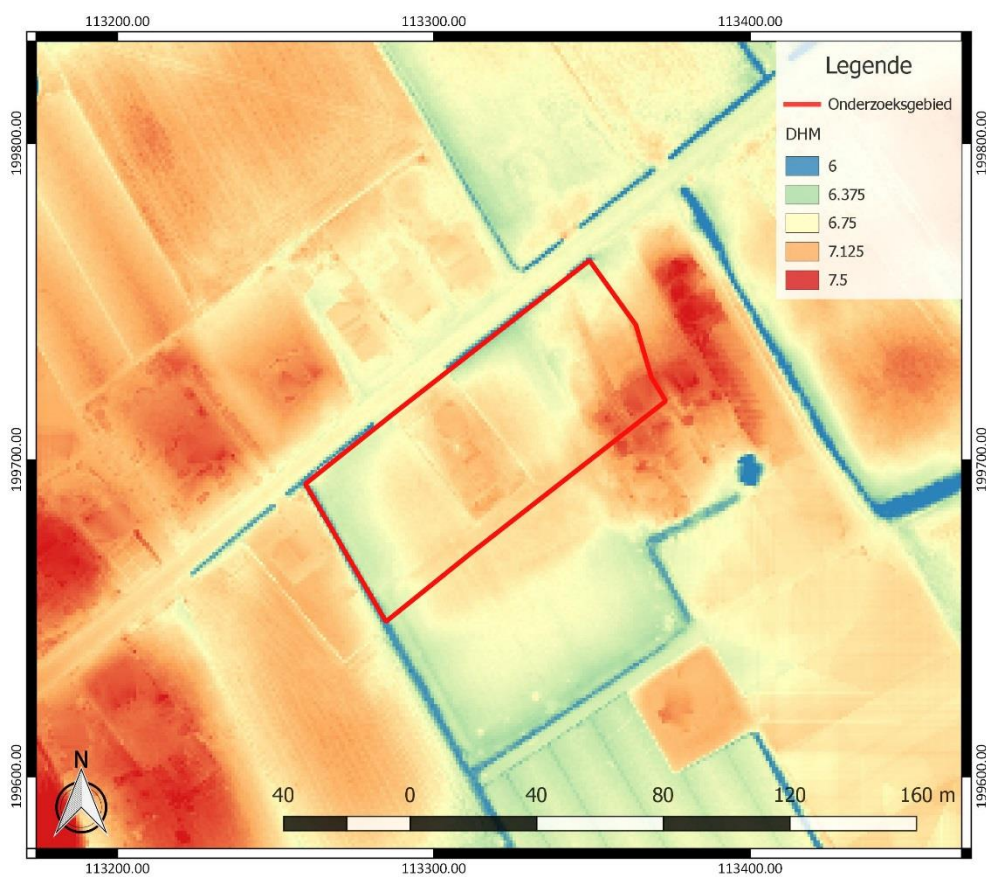
2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

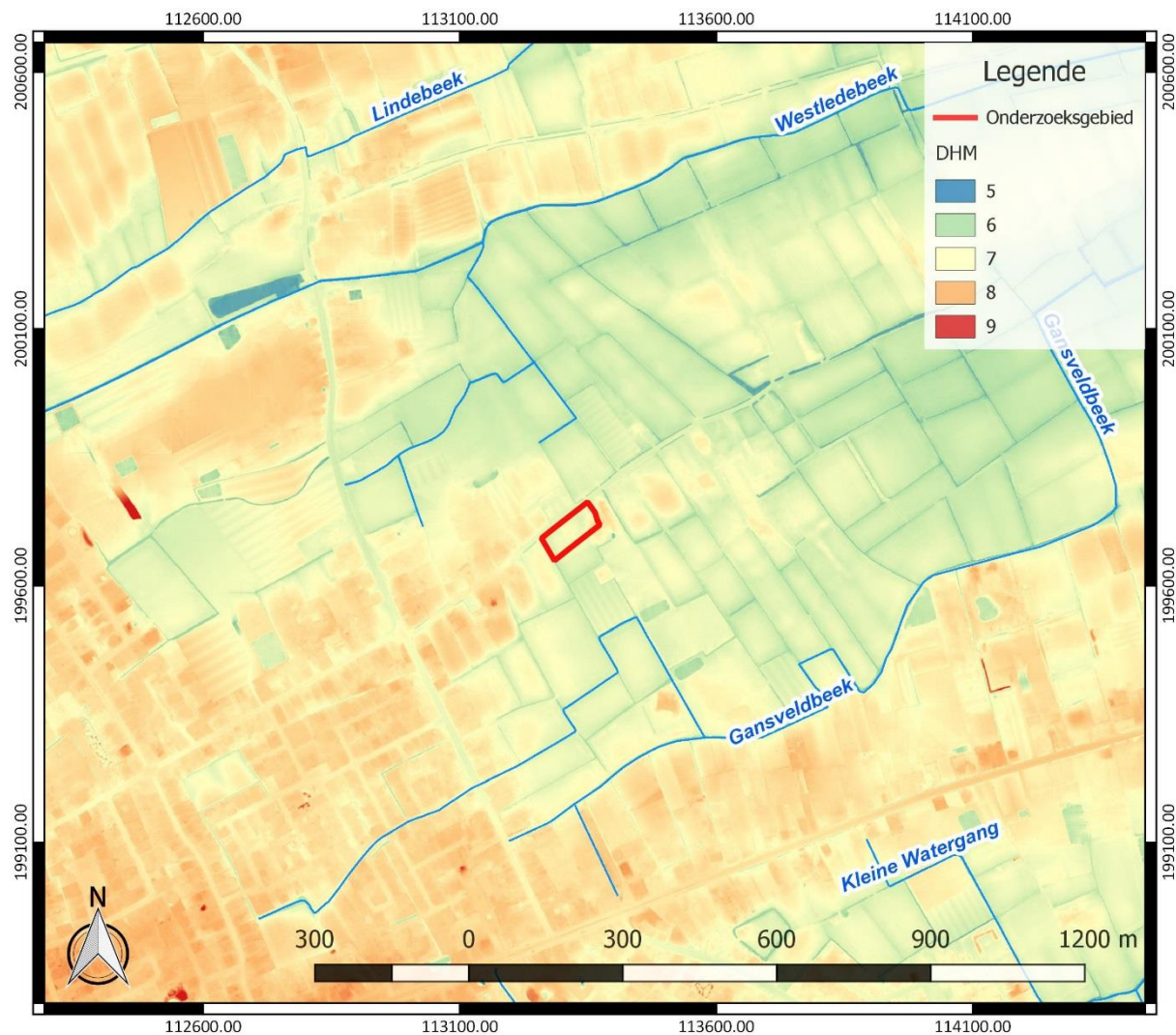
Het onderzoeksgebied is gelegen ten noordoosten van het centrum van Lochristi. De Bosstraat grenst in het noordwesten aan het onderzoeksgebied (Figuur 5). Volgens het gewestplan is het terrein gelegen in woongebieden met een landelijk karakter. Hydrografisch behoort het tot het bekken van de Gentse Kanalen. Ten noorden stromen de Lindebeek en de Westledebeek, met een naamloze aftakking. Ten oosten en ten zuiden is de Gansveldbeek gesitueerd. Ten zuiden splitst een naamloze waterloop zich van de Gansveldbeek af. Iets verder naar het zuidoosten stroomt de Kleine Watergang (Figuur 7).

Figuur 5: Luchtfoto van 2016 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 6: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

Figuur 7: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied en Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1m (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 8: Hoogteverloop van oostnoordoost naar west (www.geopunt.be/kaart)

Geomorfologisch behoort Lochristi tot de zogenaamde Vlaamse Vallei, die ten noordoosten van Gent te situeren is. De Vlaamse Vallei is een glaciële erosievallei. Het is een laag en vlak dekzandgebied, met zwak uitgesproken westzuidwest en oostnoordoost georiënteerde zandruggen en depressies.³ Lochristi ligt in de ruggenzone van Zeveneken. Het is een erg vlak zandig gebied. De gemiddelde hoogte bedraagt 5 à 6 m. Het reliëf loopt zeer langzaam op vanaf het noorden (waar zich de zuidrand van de Moervaartdepressie bevindt) naar het zuiden toe en daalt zeer geleidelijk vanaf het westen naar het oosten. De ruggenzone strekt zich uit van Oostakker over Lochristi en oostwaarts tot aan de Durmevallei nabij Lokeren. Evenwijdige en overwegend westzuidwest-oostnoordoost gerichte ruggen wisselen af met ondiepe beekdalletjes of opgelijnde kommen die tot 1 à 2 m lager liggen dan de omgeving.⁴

³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Kantons Evergem en Lochristi [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/126625> (geraadpleegd op 16 november 2017)

⁴ De Moor/ van de Velde 1995, 7

Het onderzoeksgebied zelf bevindt zich op de oostelijke uitloper van een westzuidwest-oostnoordoost georiënteerde zandrug (Figuur 6). Het terrein kent een hoogte tussen 6,1 en 7,3 m TAW (Figuur 8). Opvallend is dat centraal op het terrein de topografie hoger is. De hoger gelegen zone strekt zich ook nog iets verder naar het zuidoosten uit en kan niet verklaard worden door de aanwezigheid van de huidige bebouwing. Daarrond is het terrein lager gelegen. Dit doet vermoeden dat binnen het onderzoeksgebied in het verleden mogelijk een site met walgracht aanwezig geweest is. Ook het zuidoosten van het onderzoeksgebied is hoger gelegen.

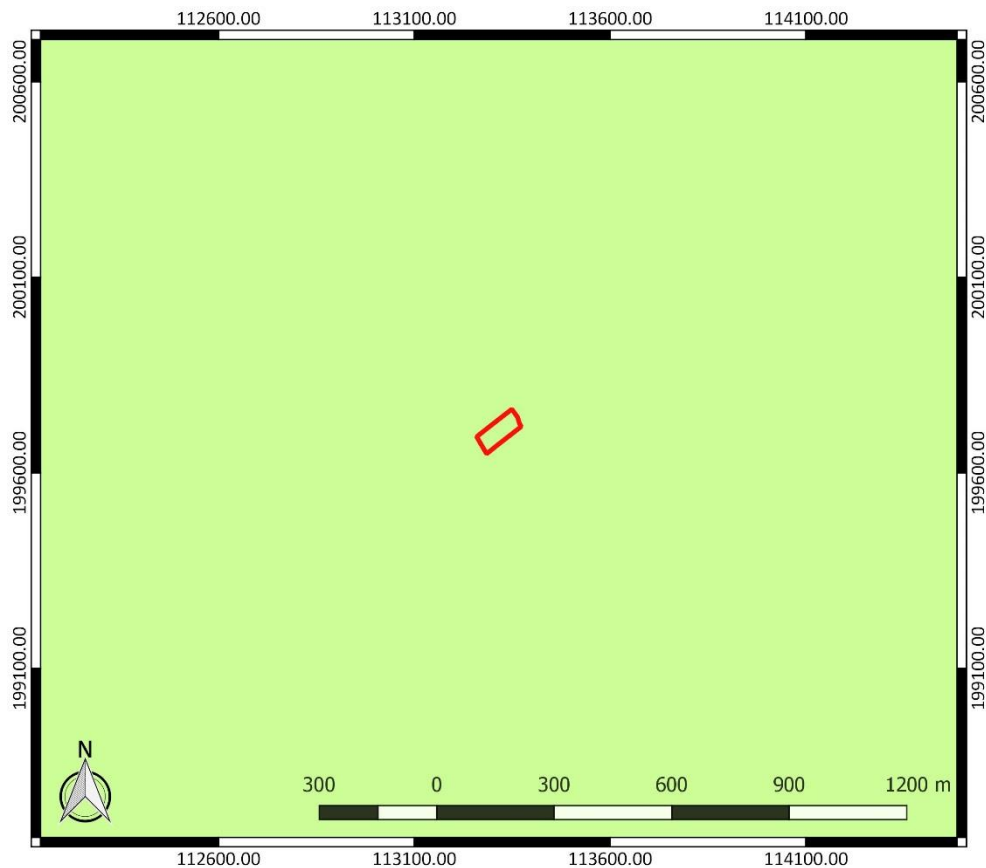
Figuur 9: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De tertiaire ondergrond (Figuur 9) van het onderzoeksgebied bestaat uit het Lid van Ursel, dat gekenmerkt wordt door grijsblauwe tot blauwe klei. Ten zuidwesten van het onderzoeksgebied bevindt zich het Lid van Asse, dat bestaat uit groengrijze klei, die zandhoudend en sterk glauconiethoudend is en plaatselijk grof glauconietzand ('bande noir') bevat.⁵

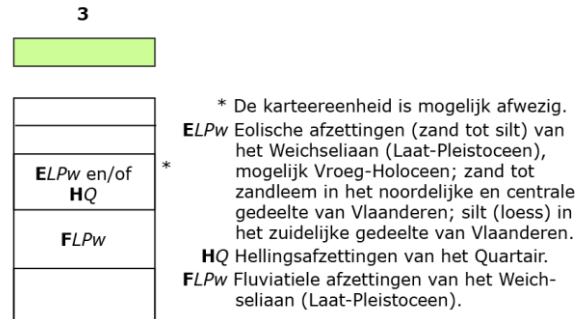
De quartairgeologische kaart (Figuur 10) geeft aan dat in het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk Vroeg-Holoceen voorkomen, en/of hellingafzettingen van het Quartair. Hieronder bevinden zich fluviaile afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen).⁶

⁵ www.geopunt.be/kaart

⁶ www.geopunt.be/kaart

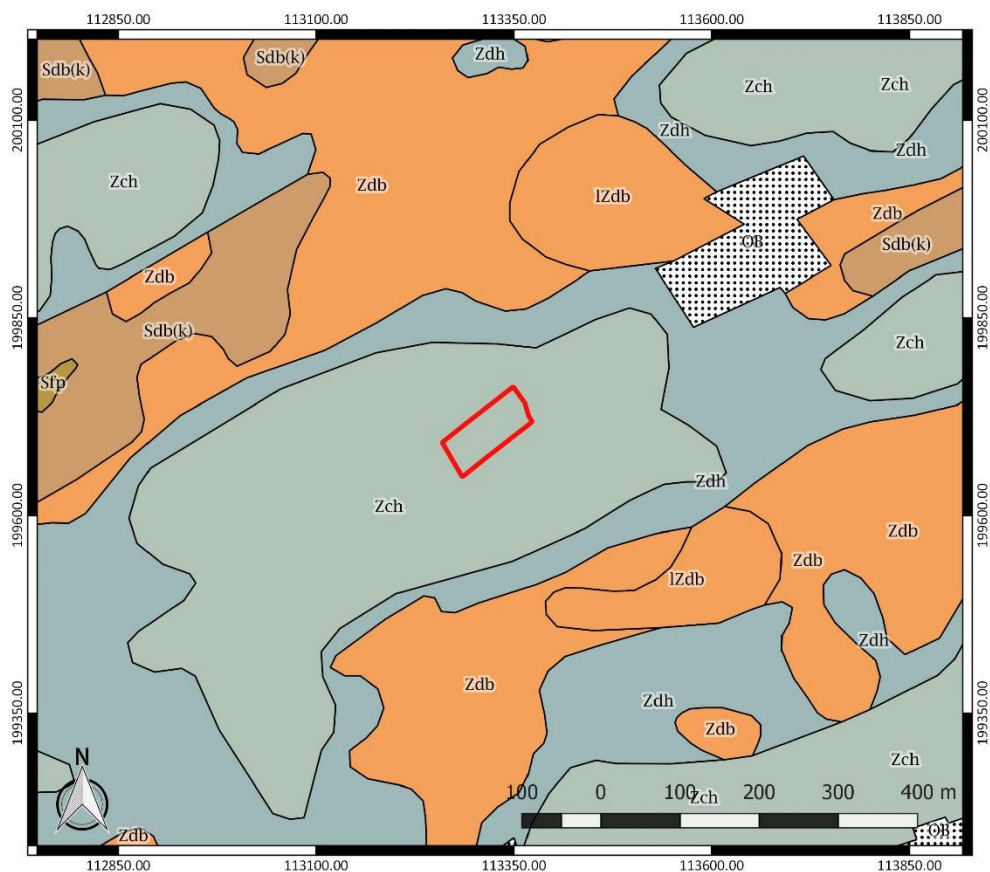
Figuur 10: Quartairegeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

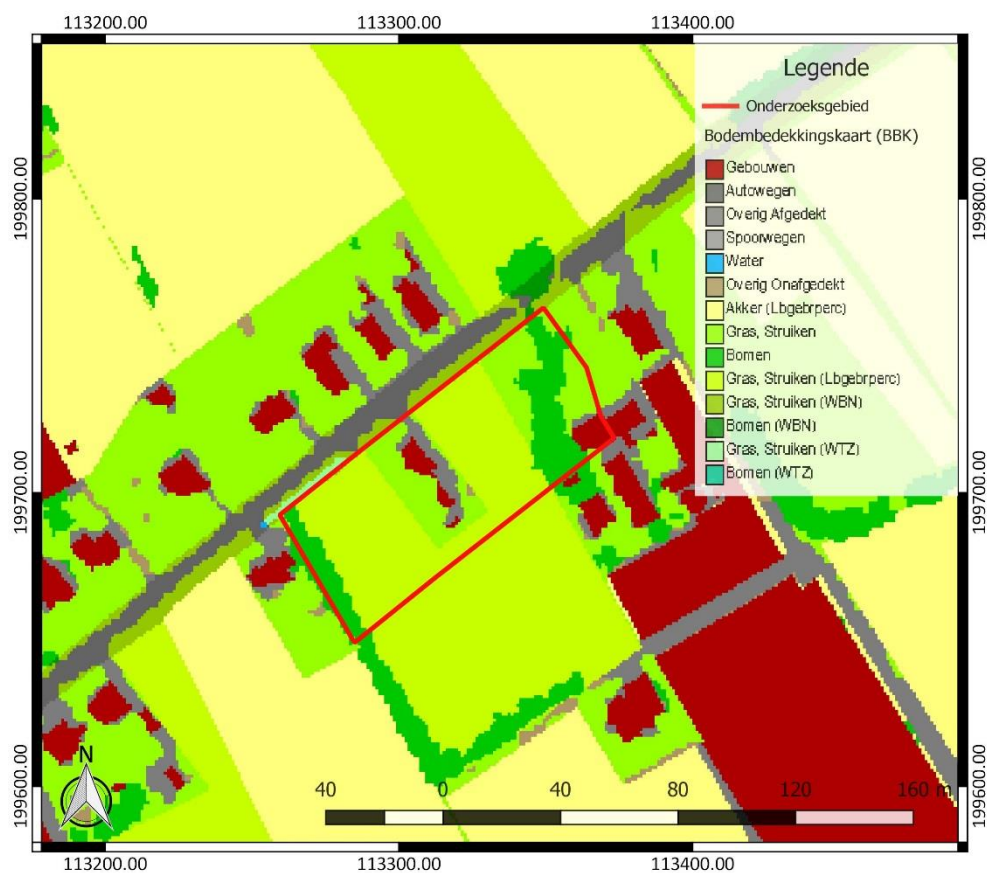
Figuur 11: Legende bij de quartairegeologische kaart (www.geopunt.be)

De bodemkaart (Figuur 12) toont dat in het onderzoeksgebied een matig droge zandbodem met verbrokkelde ijzer en/of humus B horizont (Zch) te verwachten is. In de omgeving rond het onderzoeksgebied treffen we ook een matig natte zandbodem met verbrokkelde ijzer en/of humus B horizont (Zdh) of met structuur B horizont (Zdb) en leem op geringe diepte (IZdb). Ten noordoosten en noordwesten van het terrein geeft de bodemkaart tevens een matig natte lemig zandbodem met structuur B horizont en A horizont met grijsbruine kleur (Sdb(k)), en een bebouwde zone (OB) aan.⁷

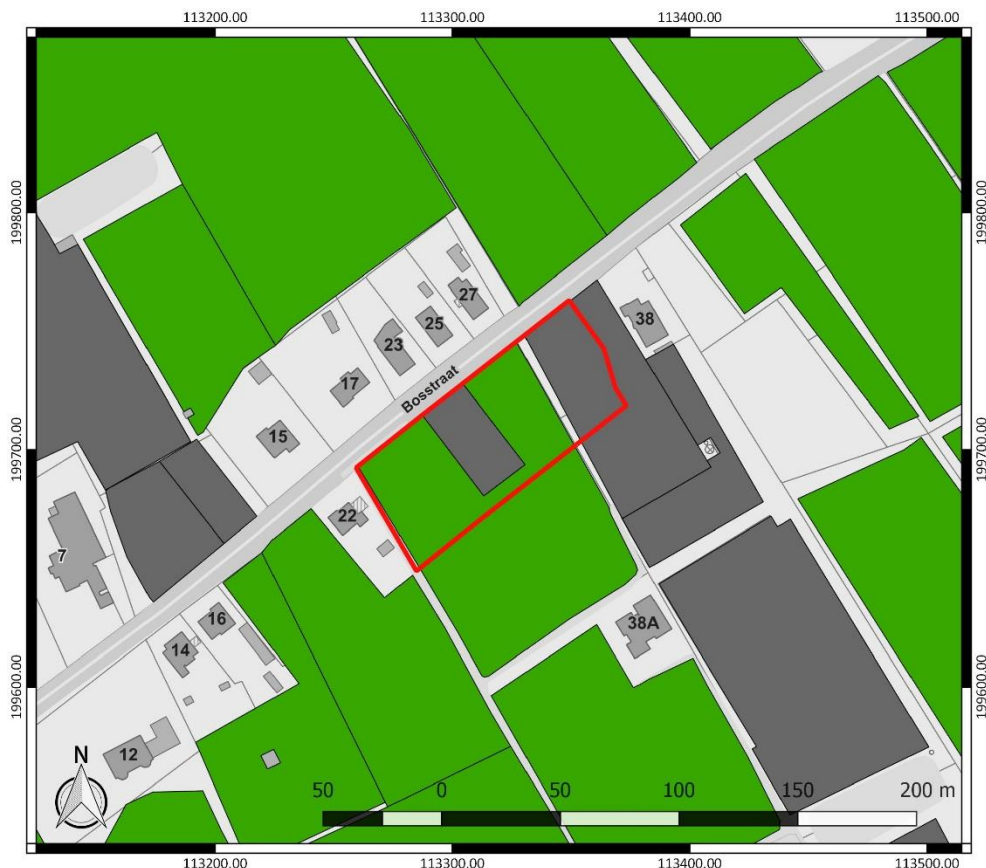
⁷ www.geopunt.be/kaart

Figuur 12: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 13: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 14: Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be), met groen: verwaarloosbaar en grijs: niet van toepassing

In het onderzoeksgebied zijn op de bodemgebruikskaart gebouwen en verhardingen te bemerken. Voor het overige wordt het onderzoeksgebied volgens de kaart ingenomen door akkerland, gras, struiken en bomen (Figuur 13). Dit beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 5). Volgens de potentiële bodemerosiekaart is de erosiegevoeligheid binnen het onderzoeksgebied verwaarloosbaar (Figuur 14).

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

De plaatsnaam Lochristi kan teruggevoerd worden op de naam 'Lo', Germaans voor "open plek in een bos". De naam verwees naar de open plek in het Lobos. Bij een vermelding in 1210 werd er niet enkel meer van "Lo" maar van een groter gebied, "den Lobos", gesproken. Lochristi behoorde samen met Zeveneken tot een bosrijk gebied ten noordoosten van Gent, dat zich tot in Lokeren uitstreekte en gemeenschappelijk bezit was van Achtene, een dorp op de grens van Lochristi en Oostakker. De Heilige Amandus kocht het gebied als bezit voor de Sint-Baafsabdij, die hij in Gent gesticht had.⁸

In 819 werd het abdijbezit verdeeld tussen de kloostergemeenschap en de abt en werd de Sint-Baafsheerlijkheid een abbatiaal goed. In 1067 werd de Heilige Kerstkerk (gelegen in het Sint-Baafsdorp in Gent) de parochiekerk van de Sint-Baafsheerlijkheid, bestaande uit Lochristi, Zeveneken, Zaffelare, Oostakker, Desteldonk en Mendonk. In de 9de eeuw nam de Graaf van Vlaanderen de bezittingen van de Sint-Baafsabdij in beslag. De monniken keerden terug in de 12de eeuw en een deel van de bezittingen, voornamelijk het zuidelijke en oostelijke deel van Lochristi, werden gerestitueerd. Het noordwestelijk deel werd pas later teruggegeven aan de Sint-Baafsabdij.

⁸Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Lochristi [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121321> (geraadpleegd op 16 november 2017)

Het bleven echter afzonderlijke gebieden. Het gaat onder meer om de keure van Hijile die in 1560 aan de abdij werd overgedragen en het laatschap Heindrikslaar.⁹

Door ontginning in de 12de eeuw ontstond er een nederzetting aan de Dorpsstraat. In 1156 was er al een kapel te Lochristi, waarschijnlijk op de plek van de huidige parochiekerk. Een tweede nederzetting ontstond meer zuidwaarts aan de Antwerpse Steenweg. In de 13de eeuw vormde zich op deze plek een typische straatdorp, bestaande uit een Dorp-West en een Dorp-Oost. Lochristi werd een afzonderlijke parochie tussen 1221 en 1280. Op administratief vlak behoorde Lochristi tot de kasselrij van de Oudburg van Gent. In de 14de eeuw werd de naam “Lo” uitgebreid met “sancti Christi”, om onderscheid te maken met andere abdijbezittingen met dezelfde naam. In 1563 stierf Lucas Munich, de laatste abt van de Sint-Baafsabdij. De Sint-Baafsheerlijkheid werd vervolgens overgenomen door het bisdom Gent. Aan het begin van de 19de eeuw werd Lochristi een gemeente.¹⁰

Figuur 15: Figurative kaart van de prochien van Loochristi, Seveneicken, Overmeire en Destelberghe, door F.-B. Horenbault, 1583 (www.cartesius.be)

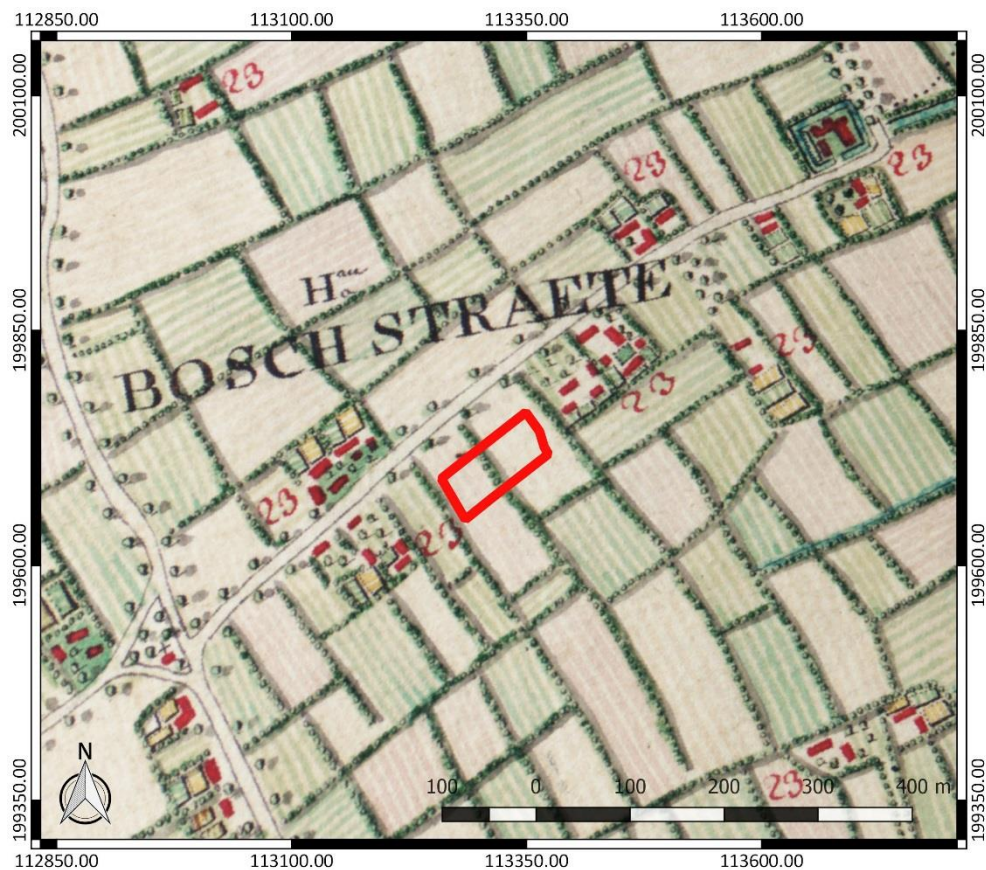
De oudste kaart die het onderzoeksgebied afbeeldt, is van de hand van Horenbault en dateert uit 1583. De kaart is niet erg nauwkeurig waardoor het onderzoeksgebied bij het georefereren op de Bosstraat komt te liggen, wat in werkelijkheid wellicht niet het geval was (Figuur 15). De kaart maakt wel duidelijk dat de Bosstraat dus reeds aangelegd was. Er is geen bebouwing weergegeven langs de Bosstraat, maar de kaart had niet tot doel om alle bebouwing weer te geven. We kunnen op basis

⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Lochristi [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121321> (geraadpleegd op 16 november 2017)

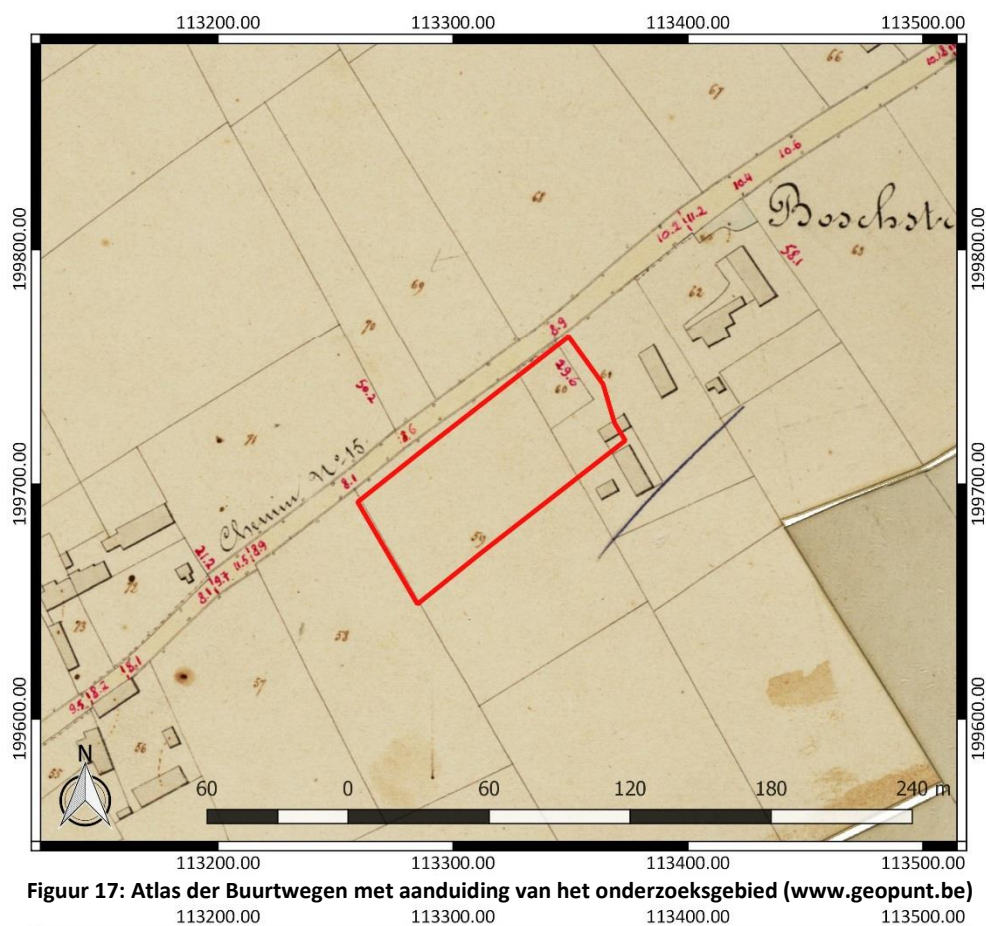
¹⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Lochristi [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121321> (geraadpleegd op 16 november 2017)

van de kaart dus niet besluiten dat het terrein onbebouwd was. Het onderzoeksgebied bevindt zich ten noordoosten van de dorpskern van Lochristi.

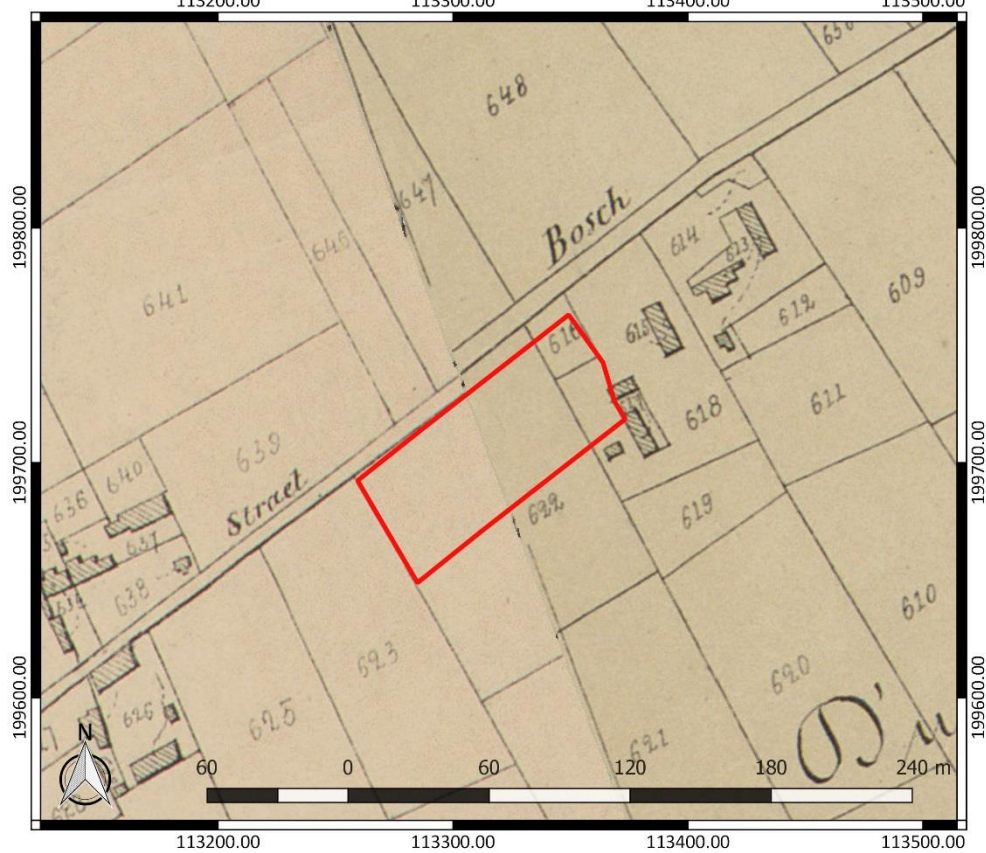
Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), is te zien dat het onderzoeksgebied in gebruik is als akkerland (Figuur 16). Op de Atlas der Buurtwegen (1841) is er een gebouw te bemerken in het uiterste zuidoosten van het onderzoeksgebied. Vermoedelijk was het terrein verder nog steeds in gebruik als akkerland (Figuur 17). De Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) geeft een gelijkaardig beeld weer (Figuur 18). Het gebouw dat op de Atlas der Buurtwegen te zien is, ligt op deze kaart wel buiten het onderzoeksgebied.

Figuur 16: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

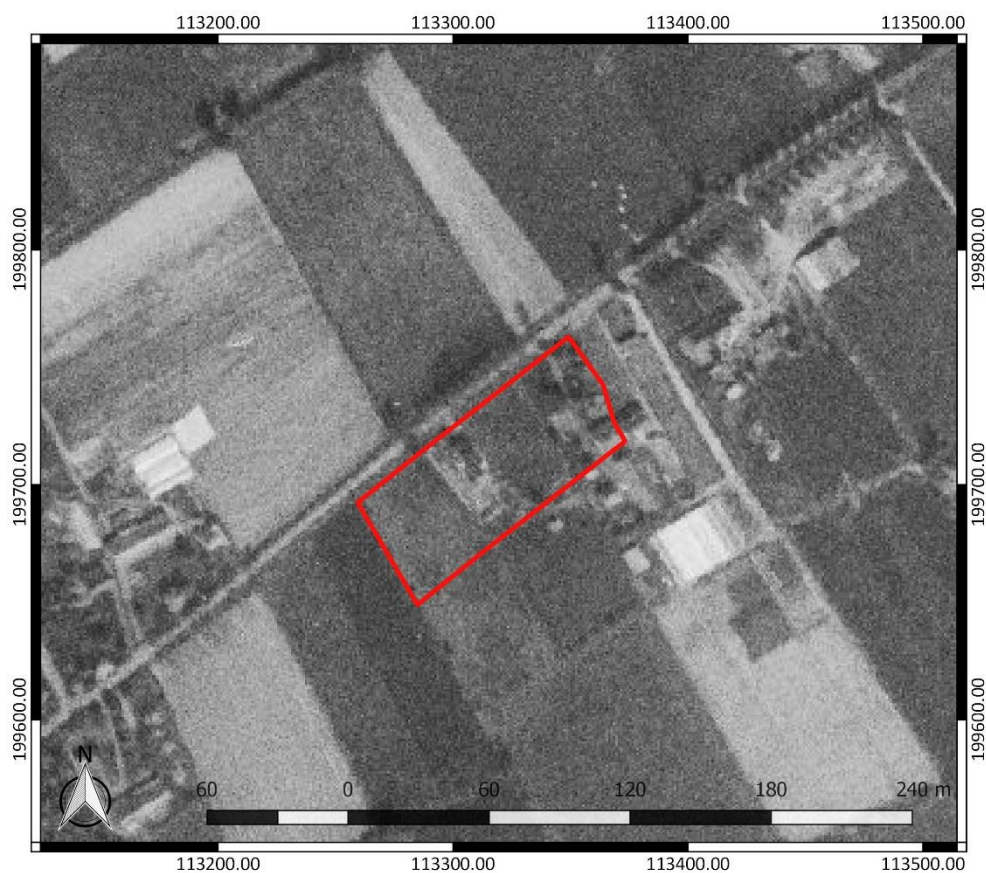
Figuur 17: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 18: Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 19: Topografische kaart van Lochristi uit 1938 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

Figuur 20: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 21: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Een topografische kaart van Lochristi uit 1938 (Figuur 19) toont opnieuw bebouwing in het oosten van het onderzoeksgebied. Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 20) geeft voor het eerst ook bebouwing centraal binnen het onderzoeksgebied weer, zoals vandaag nog steeds het geval is. Verder is het terrein nog altijd in gebruik als akker- en grasland. Een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 21) toont een gelijkaardige toestand. Het terreingebruik is ongewijzigd gebleven. Ten noordwesten van het onderzoeksgebied, aan de overzijde van de Bosstraat zijn enkele gebouwen bijgekomen. Het beeld op de luchtfoto uit 1979-1990 komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 5).

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

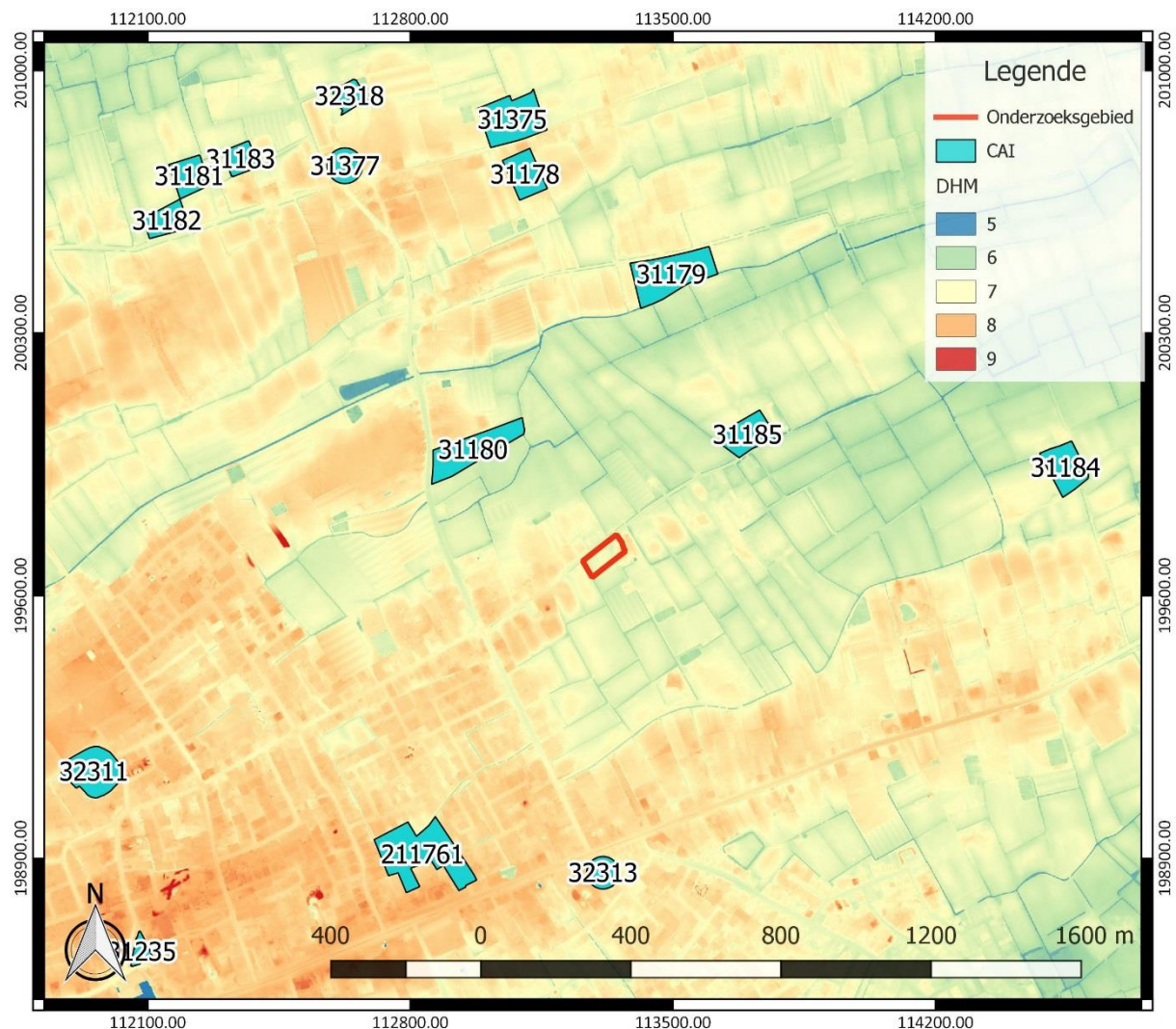
De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 22). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

In de omgeving van het onderzoeksgebied kwam bij veldprospectie lithisch materiaal uit de steentijd aan het licht. In de Hoekskenstraat (CAI ID 31180) werden een niet-geretoucheerde kling, niet-geretoucheerde afslagen en artefacten met zwaar verbrijzelde boorden gevonden.¹¹

In de Bosstraat is een site met walgracht uit de nieuwe tijd (CAI 31185) gesitueerd. De omwalling is deels bewaard gebleven en kan tussen het eind van de 18de en het begin van de 19de eeuw gedateerd worden. Binnen de omwalling bevinden zich een woonhuis en een schuur. De Ferrariskaart is de

¹¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31180, Hoekskenstraat (LO12) (geraadpleegd op 16 november 2017)

oudste kaart waarop de site weergegeven is. De oude hoeve is inmiddels afgebroken. De bewaarde hoeve met losse bestanddelen werd in de 19de eeuw gebouwd. De gevel vermeldt het jaar 1857.¹²

Figuur 22: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied
(<https://geo.onroerenderfgoed.be/>), weergegeven op het DHM

Ook in de ruimere omgeving kwam bij veldprospectie steentijd materiaal aan het licht, ter hoogte van CAI ID 31178, CAI ID 31179, CAI ID 31181 en CAI ID 31182. Het gaat onder meer om (uitgeputte) kernen, afslagschabbers, (geretoucheerde en niet-geretoucheerde) afslagen, microklingen en artefacten met verbrijzelde boorden. Ook locatie CAI ID 32311 duidt de locatie van vondsten uit de steentijd aan. De afslagschabber, kleine boor, geretoucheerde kling en het artefact met verbrijzelde boorden die daar gevonden werden, worden in het mesolithicum geplaatst.¹³ Uit de vroege bronstijd werd een bronzen randbijl van het Arretontype gevonden op de vindplaats CAI ID 32313.¹⁴

¹² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31185, Bosstraat (LO23) (geraadpleegd op 16 november 2017); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Hoeve met losse bestanddelen [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/34020> (geraadpleegd op 16 november 2017)

¹³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31178, Oude Veldstraat (LO5) (geraadpleegd op 16 november 2017); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31179, Smalhaveld (LO7) (geraadpleegd op 16 november 2017); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31181, Verleydonkstraat (LO14) (geraadpleegd op 16 november 2017); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31182, Verleydonkstraat (LO18) (geraadpleegd op 16 november 2017)

In de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich verder ook zeer veel sites met walgracht uit de middeleeuwen. Het Oud Hof (CAI ID 32311) was in het verleden gekend onder verschillende namen: "La viese court de Loe", "Goed op den Dam" en "Vetus Curtis". De oudste geschreven bron dateert uit 1210. Het ontstaan van het hof zou vermoedelijk opklimmen tot de 9de eeuw-10de eeuw. De hoeve werd afgebroken in 1966. Op recente luchtfoto's is de ronde vorm van de voormalige hoeve nog duidelijk te herkennen in de percelering. Het Goed ter Hellen (CAI ID 31375) werd voor het eerst vermeld aan het begin van de 14de eeuw. De huidige woning dateert waarschijnlijk uit de 18de eeuw. De walgrachtsite van Bruinewal Zaffelare (CAI ID 32318) was een abdijpachthoeve, die voor het eerst in 1381 genoemd werd en mogelijk al in de 13de eeuw bestond. De huidige bebouwing is 18de-eeuws. De walgracht werd gedempt in 1985-86. Ten slotte is er ook nog de Bruinewal (CAI ID 31183) uit de late middeleeuwen, waarvan de oudste vermelding afkomstig is uit 1455. De oude hoeve werd afgebroken, maar de site bleef bewoond.¹⁵

Uit de late middeleeuwen is er ook een hoeve gekend: de hoeve Utter Crusen (CAI ID 31377). De eerste vermelding werd in 1427 opgetekend. Aan het begin van de 14de eeuw was er een eerste huis aanwezig. De huidige woning is vermoedelijk 18de-eeuws. Daarnaast was er in de omgeving een molen gesitueerd die uitgebaat werd door de Sint-Baafsabdij (CAI ID 31235). Het oudste document waarin de molen vermeld wordt, dateert uit 1231. De molen werd afgebroken in 1917. Er zijn geen sporen van een eventuele molenberg aangetroffen.¹⁶

Tenslotte zijn er in de omgeving nog sporen uit de nieuwe tijd aanwezig. Uit de 17de eeuw is het Hof ter Denen (CAI ID 31184) gekend. Ten tijde van Napoleon deed deze hoeve tijdelijk dienst als brouwerij. Mogelijk gaat het Hof ter Denen terug op het oudere Goed te Ganzevelde, dat reeds in 1408 vermeld werd. De oudste vermelding van het Hof ter Denen gaat terug tot 1663. Vandaag de dag is er op deze locatie een rechthoekige omgrachte hoeve uit de 19de eeuw met de naam "De Denen". Bij een proefsleuvenonderzoek ter hoogte van Dorp Oost (CAI ID 211761) werden enkel greppels vastgesteld uit de nieuwe tijd.¹⁷

Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht.

16 november 2017); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 32311, Oud Hof (geraadpleegd op 16 november 2017)

¹⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 32313, Lochristi (LO64) (geraadpleegd op 16 november 2017)

¹⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 32311, Oud Hof (geraadpleegd op 16 november 2017); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31375, Goed ter Hellen (ZA227) (geraadpleegd op 16 november 2017); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Hoeve Goed ter Hellen [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/34174> (geraadpleegd op 16 november 2017); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 32318, Bruinewal Zaffelare (ZA217); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Hoeve 't Walleken [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/34154> (geraadpleegd op 16 november 2017); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31183, Bruinewal Lochristi (geraadpleegd op 16 november 2017)

¹⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31377, Utter Crusen (geraadpleegd op 16 november 2017); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31235, (LO27) (geraadpleegd op 16 november 2017)

¹⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31184, Hof ter Denen (geraadpleegd op 16 november 2017); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Hoeve De Denen [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/34035> (geraadpleegd op 16 november 2017); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 211761, Dorp-Oost Fase 1 (geraadpleegd op 16 november 2017)

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein? Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Uit het uitgevoerde bureauonderzoek blijkt dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Op het digitale terreinmodel is te zien dat het centrale deel van het onderzoeksgebied hoger gelegen is, terwijl daarrond het terrein duidelijk lager gelegen is. Op basis daarvan lijkt in het verleden op het terrein mogelijk een site met walgracht gesitueerd te zijn. In Lochristi zijn heel wat sites met walgracht gekend. Aanwijzingen van een site met walgracht zijn niet te vinden op historische kaarten. Dit geeft wellicht aan dat de vermoede site ouder is dan de 18de eeuw. In het licht van de ontstaansgeschiedenis van Lochristi en de ontginningsgeschiedenis van de omgeving is de site wellicht ten vroegste te situeren in de 12de eeuw.

Andere gekende archeologische waarden in de omgeving wijzen ook op de mogelijke aanwezigheid van steentijd artefacten en sporen uit de metaaltijden. Het terrein bevindt zich echter al op vrij grote afstand ten opzichte van natuurlijke waterlopen. Bovendien geeft de topografie van het terrein, zoals die blijkt uit het digitale terreinmodel, aan dat historische bodemingrepen plaatsgevonden hebben. Daarbij komt dat een deel van het terrein momenteel bebouwd is en dat het terrein lang in gebruik geweest is als akkerland. Al deze elementen geven aan dat een goed bewaarde steentijd artefactensite op het terrein niet meer te verwachten is. De aanwezigheid van sporen uit de steentijd tot de 17de eeuw is echter niet uit te sluiten.

Wat is de impact van de geplande werken?

Op het terrein wordt een verkaveling voorzien, bestaande uit 7 loten voor eengezinswoningen. De precieze verstoringsdiepte van de verschillende bodemingrepen ligt nog niet voor alle ingrepen vast. Uit de aard van de geplande werken kunnen we wel besluiten dat in het volledige onderzoeksgebied het bodemarchief bedreigd is, behalve ter hoogte van de reeds bestaande bebouwing (nr. 28), die behouden blijft. Dit resulteert in een oppervlakte van ca. 4807 m² waar het bodemarchief bedreigd is.

Figuur 23: Aanduiding van het onderzoeksgebied in rood met de zone waar bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig is, aangegeven in groen. Onderkaart: GRB (www.geopunt.be)

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Uit het digitale terreinmodel blijkt dat het onderzoeksgebied centraal hoger gelegen is, terwijl de randen van het terrein lager gelegen zijn. Dit doet vermoeden dat in het verleden bijvoorbeeld een site met walgracht aanwezig was op het terrein. We denken aan een site met walgracht omdat er in de omgeving heel wat gekend zijn. Andere interpretaties, bijvoorbeeld die van een molenberg of zelfs van een motte, zijn op dit moment echter niet uit te sluiten. Op basis van de beschikbare historische gegevens is een datering van de site tussen de 12de en de 17de eeuw te verwachten. De aanwezigheid van oudere sporen op het terrein is echter niet uit te sluiten. Gezien de bodemingrepen die blijken uit het bureauonderzoek, zowel historisch als recent en bestaande uit bebouwing en landbouwactiviteiten, wordt de kans op een goed bewaarde steentijd artefactensite laag ingeschat.

De vraagstelling naar de aanwezigheid van een site met walgracht op het terrein dient verder onderzocht te worden. Daarom is bijkomend archeologisch vooronderzoek aangewezen. De onderzoeksmethode die het meest geschikt is om een uitspraak te doen over de eventuele aanwezigheid van een waardevolle archeologische site op het terrein, evenals over de aard, de spreiding en de datering ervan, is een proefsleuvenonderzoek. Deze onderzoeksmethode biedt daarvoor voldoende ruimtelijk inzicht en is geschikt omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

Na elke nieuwe stap in het archeologisch vooronderzoek dient telkens opnieuw de afweging gemaakt te worden of bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig is en welke onderzoeksmethodes hiervoor het meest aangewezen zijn.

3 Samenvatting

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Uit het digitale terreinmodel blijkt dat het onderzoeksgebied centraal hoger gelegen is, terwijl de randen van het terrein lager gelegen zijn. Dit doet vermoeden dat in het verleden bijvoorbeeld een site met walgracht aanwezig was op het terrein. We denken aan een site met walgracht omdat er in de omgeving heel wat gekend zijn. Andere interpretaties, bijvoorbeeld die van een molenberg of zelfs van een motte, zijn op dit moment echter niet uit te sluiten. Op basis van de beschikbare historische gegevens is een datering van de site tussen de 12de en de 17de eeuw te verwachten. De aanwezigheid van oudere sporen op het terrein is echter niet uit te sluiten. Gezien de bodemingrepen die blijken uit het bureauonderzoek, zowel historisch als recent en bestaande uit bebouwing en landbouwactiviteiten, wordt de kans op een goed bewaarde steentijd artefactensite laag ingeschat. De vraagstelling naar de aanwezigheid van een site met walgracht op het terrein dient verder onderzocht te worden. Daarom is bijkomend archeologisch vooronderzoek aangewezen.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

De Moor, G./D. van de Velde, 1995: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 14 Lokeren*, Gent.

4.2 Websites

Cartesius (2017)
<https://www.cartesius.be>

Centrale Archeologische Inventaris (2017)
<https://cai.onroenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2017)
<http://dov.vlaanderen.be>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2017)
<https://geo.onroenderfgoed.be/>

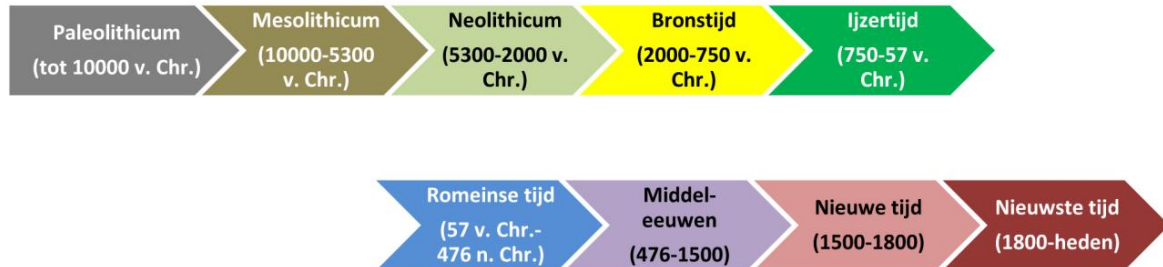
Geopunt Vlaanderen (2017)
<http://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2017)
<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2017)
<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

5.2 Plannenlijst

Plannenlijst bureauonderzoek: projectcode 2017J132

Plan-nummer	Type	Onderwerp	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
1	Kadasterplan	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	16/11/2017
2	Topografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	13/11/2017
3	Verstoringskaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	16/11/2017
4	Ontwerpplan	Verkavelingsplan (Arpenta)	1:1	Digitaal	16/11/2017
5	Hoogtemodel	Digitaal hoogtemodel terrein en omgeving	1:1	Digitaal	16/11/2017
6	Hydrografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	16/11/2017
7	Doorsnede	Terreinverloop	1:1	Digitaal	16/11/2017
8	Tertiaire geologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	16/11/2017
9	Quartairegeologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	13/11/2017
10	Bodemkaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	13/11/2017
11	Bodemgebruikskaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	16/11/2017
12	Bodemerosiekaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	13/11/2017
13	Historische kaart	Figuratieve kaart van Horenbault	1:1	Digitaal	16/11/2017
14	Historische kaart	Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden	1:1	Digitaal	13/11/2017
15	Historische kaart	Atlas der Buurtwegen	1:1	Digitaal	13/11/2017
16	Historische kaart	Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp	1:1	Digitaal	13/11/2017
17	Topografische kaart	1938	1:1	Digitaal	16/11/2017
18	CAI-kaart	CAI vondstlocaties	1:1	Digitaal	16/11/2017
19	Overzichtskaart	Nodig geachte maatregelen	1:1	Digitaal	20/11/2017

5.3 Fotolijst

Fotolijst bureauonderzoek: projectcode 2017J132

ID	Type	Onderwerp	Vervaardiging	Datum
F1	Luchtfoto	Toestand terrein 2016	Digitaal	13/11/2017
F2	Luchtfoto	Toestand terrein 1971	Digitaal	13/11/2017
F3	Luchtfoto	Toestand terrein 1979-1990	Digitaal	13/11/2017